

תקציר

מחקר זה בא לבחון לעומק את המוטיבציות ואת ההצדקות המוסריות של מי שמבצעים עברת בנייה ללא היתר, במגזר הערבי. הכוונה לעברה על פי חוק התכנון והבנייה, שהיא לכאורה עברה פלילית רגילה המבוצעת באופן אינדיבידואלי. בפועל היא מצביעה על תופעת אי-ציות רחבה בקרב אוכלוסייה הרואה עצמה כאוכלוסיית מיעוט החווה קונפליקט עם סממנים לאומיים והיסטוריים.

שאלת המחקר היא להבין את המוטיבציות לאי-הציות הקבוצתית הנזכר, מנקודת המבט של היחיד. המחקר בוצע בשיטת מחקר איכותנית ואיסוף הנתונים התבסס על עריכת ראיונות (חצי מובנים) עם עשרים תושבי כפרים ערביים בצפון הארץ. החידוש במחקר זה הוא בשילוב שני עולמות תאורטיים לבחינת מוטיבציות אלה, ספרות מעולם המשפט והקרימינולוגיה וספרות של מדיניות ציבורית.

המחקר מעלה כמה מסקנות, ביניהן :

1. קיימת אי-הסכמה או התנגדות להגדרת פעולה הבנייה ללא היתר כעברה פלילית, וזאת תוך שימוש בהצדקות שונות המועלות על ידי המרואיינים, וביניהן, שמירה על הקניין, היות החוק לא מתאים ועיוור, שינוי מאפייני החברה המסורתיים.
2. המרואיינים אינם מזדהים או אינם מסכימים עם הצידוקים מאחורי חוק התכנון והבנייה, דבר אשר מחזק הטענה כי הציות של האזרחים איננו עיוור.
3. תופעת הבנייה הבלתי חוקית היא תופעה מקובלת חברתית. היא איננה מתויגת כעברה ובמבצעה לא דבוק תיוג כלשהו. לא זו אף זו, החברה פיתחה מערכת של תגובות להתמודדות עם הקרימינליזציה של הבנייה ללא היתר, לרבות סולידריות ועזרה בחיבור לתשתיות, שמירה על הסדרים מסורתיים בענייני העברת בעלויות והיעדר רישום פורמלי לבעלויות ולחלוקה.
4. התושבים מציינים למשטר הקרקעות המסורתי ולנורמות חברתיות ולא לחוק התכנון והבנייה.
5. פעולות הבנייה הבלתי חוקית אינן תוצאה של ניכור מהמדינה או מחוקיה.
6. חוסר שביעות הרצון הוא ממדיניות התכנון בלבד. יחד עם זאת, אין אחדות בין עמדות הציבור כלפי השלטון המקומי לבין עמדותיהם כלפי מוסדות המדינה.